

বিদ্যাসাগর বিশ্ববিদ্যালয়

VIDYASAGAR UNIVERSITY

Question Paper

B.A. Honours Examination 2023

(Under CBCS Pattern)

Semester — II

Subject : HISTORY

Paper : C-4T

**[Political History of Early Medieval India
(600 AD to 1200 AD)]**

Full Marks : 60

Time : 3 hours

*Candidates are required to give their answers
in their own words as far as practicable.*

The figures in the margin indicate full marks.

Answer from **all** the Groups as directed.

(ENGLISH VERSION)

GROUP—A

1. Answer *any ten* questions from the following :
2×10=20

(a) What is the historical significance of
Kannauj?

/666

(Turn Over)

(2)

- (b) Why did tripartite struggle occur among the Palas, Pratiharas and Rashtrakutas?
- (c) Write a short note on the Chola army.
- (d) Write a short note on Hiuen-Tsang.
- (e) Write a short note on the Banskhera inscription.
- (f) Write a short note on the Nalanda University in ancient India.
- (g) Who founded the Vikramshila University?
- (h) Which Sena ruler introduced Kulinism in Bengal?
- (i) Write a short note on the Uttaramerur inscription.
- (j) Write a short note on the Khalimpur inscription of Dharmapala.

(3)

- (k) What is Indian feudalism?
- (l) Write a short note on *Arya-Manjushri Mulakalpa*.
- (m) What was the most important event of the reign of Lakshmana Sena?
- (n) Who defeated Ghurids in India?
- (o) Which Chola king acquired the title 'Gangaikonda'?

GROUP—B

Answer *any four* questions from the following :

5×4=20

2. Write a short note on Gauda under Shashanka.
3. Write a short note on the decline of Chalukyan power under Kirtivarman II.
4. Write a short note on the religious policy of Harshavardhana.

(4)

5. What do you understand by decentralized political system? How harmful was it for the polity of North India during the early medieval period?
6. Write a short note on the political and social organization of the Ghurid State.
7. Write a short note on the local Self-Government under Chola.

GROUP—C

Answer *any two* questions from the following :

10×2=20

8. Write a note on the achievements of Harshavardhana.
9. Write a note on the cultural life of Bengal during the Pala and Sena Period.
10. Write a note on the nature of third urbanization in India.
11. Write a note on the early medieval port cities.

(5)
(BENGALI VERSION)

GROUP—A

১. নিম্নলিখিত যেকোনো দশটি প্রশ্নের উত্তর দাওঃ $2 \times 10 = 20$

(ক) কনৌজ-এর ঐতিহাসিক গুরুত্ব কী?

(খ) পাল, প্রতিহার ও রাষ্ট্রকূটদের মধ্যে কেন ত্রিপাক্ষিক সংঘর্ষ অনুষ্ঠিত হয়েছিল?

(গ) চোল আর্মি সম্পর্কে সংক্ষেপে টীকা লেখ।

(ঘ) হিউয়েন-সাঙ সম্পর্কে সংক্ষেপে টীকা লেখ।

(ঙ) বাঁশখেরা লিপি সম্পর্কে সংক্ষেপে টীকা লেখ।

(চ) প্রাচীন ভারতের নালন্দা বিশ্ববিদ্যালয় সম্পর্কে টীকা লেখ।

(ছ) বিক্রমশীলা বিশ্ববিদ্যালয় কে প্রতিষ্ঠা করেছিলেন?

(জ) কোন সেন শাসক বাংলাদেশে কৌলিন্যপ্রথার সূচনা করেছিলেন?

(6)

(ঝ) উত্তরমেরু লিপি সম্পর্কে সংক্ষেপে টীকা লেখ।

(ঞ) ধর্মপালের খালিমপুর তাম্রশাসন সম্পর্কে সংক্ষেপে টীকা লেখ।

(ট) ভারতীয় সামন্ততন্ত্র কী?

(ঠ) সংক্ষেপে টীকা লেখ : আৰ্যমঞ্জুশ্রী মূলকল্প।

(ড) লক্ষণসেনের রাজত্বকালে সবচেয়ে গুরুত্বপূর্ণ ঘটনা কী ছিল?

(ঢ) ভারতবর্ষে ঘুরীদের কে পরাস্ত করেন?

(ণ) কোন্ চোল শাসক গঙ্গাইকোন্ডা উপাধি ধারণ করেন?

GROUP—B

নিম্নলিখিত যেকোনো চারটি প্রশ্নের উত্তর দাও :

৫×৪=২০

২. শশাঙ্কের শাসনাধীনে গৌড় সম্পর্কে সংক্ষেপে টীকা লেখ।

৩. দ্বিতীয় কীর্তিবর্মনের সময়ে চালুক্য শক্তির অবনতি সম্পর্কে আলোচনা কর।

৪. হর্ষবর্ধনের ধর্মনীতি সম্পর্কে সংক্ষেপে টীকা লেখ।

(7)

৫. বিকেন্দ্রীকৃত রাজনৈতিক ব্যবস্থা বলতে কী বোঝা? আদি মধ্যযুগে উত্তর ভারতীয় রাজনৈতিক ব্যবস্থায় এটি কীভাবে ক্ষতিকারক হয়েছিল?
৬. ঘুরী রাজ্যের সামাজিক ও রাজনৈতিক সংগঠন সম্পর্কে সংক্ষেপে টীকা লেখ।
৭. চোলদের স্থানীয় স্বায়ত্ত্বশাসন সম্পর্কে সংক্ষেপে টীকা লেখ।

GROUP—C

নিম্নলিখিত যেকোনো দু'টি প্রশ্নের উত্তর দাওঃ ১০×২=২০

৮. হর্ষবর্ধনের কৃতিত্ব সম্পর্কে আলোচনা কর।
৯. পাল ও সেন আমলে বাংলার সাংস্কৃতিক জীবন সম্পর্কে আলোচনা কর।
১০. ভারতবর্ষে তৃতীয় নগরায়নের প্রকৃতি সম্পর্কে আলোচনা কর।
১১. আদি মধ্যযুগের বন্দর শহরগুলি নিয়ে আলোচনা কর।

(Turn Over)

(8)
(OLCHIKI VERSION)

GROUP—A

෭. ධනාත්මක සහ ඍණ (෬) අංකවලට පිටුපසට පිටුපසට
විකුණා යයි. 2x෬=෧2

(අ) පිටුපසට පිටුපසට පිටුපසට පිටුපසට පිටුපසට
(සූචකය) වලට?

(ආ) පිටුපසට, පිටුපසට පිටුපසට පිටුපසට පිටුපසට
වලට පිටුපසට පිටුපසට පිටුපසට පිටුපසට පිටුපසට?

(ඇ) පිටුපසට පිටුපසට පිටුපසට පිටුපසට පිටුපසට. වලට
යයි.

(ඈ) පිටුපසට පිටුපසට පිටුපසට පිටුපසට පිටුපසට.
වලට යයි.

(ඉ) පිටුපසට පිටුපසට පිටුපසට පිටුපසට පිටුපසට.
වලට යයි.

(ඊ) පිටුපසට පිටුපසට පිටුපසට පිටුපසට පිටුපසට
පිටුපසට පිටුපසට පිටුපසට පිටුපසට පිටුපසට. වලට
යයි.

(උ) පිටුපසට පිටුපසට පිටුපසට පිටුපසට පිටුපසට
පිටුපසට පිටුපසට පිටුපසට පිටුපසට පිටුපසට?

(9)

(A) එබවට උසස් උනන්දුව (ආකාරය) ඉතලයට බව පවත්වාගෙන
ගෙනගොස් බැලීමට-2 වරක්වත් පවතින?

(B) 500කට වැඩි පැය (ආකාරය) වැඩ කරන බවට හොඳින්
විමර්ශ කර ගන්න.

(C) ඉහත සඳහන් කර ඇති බවට පැහැදිලි කරන ලද උනන්දුව
වැඩ කරන බවට හොඳින් විමර්ශ කර ගන්න.

(D) ගනුදෙනු සඳහා උනන්දුවෙන් සහභාගී වන ඉඩ සලසා
දීම?

(E) හොඳින් විමර්ශ කර ගන්න. එය ඇති : නිවැරදිව පවත්වාගෙන
ගෙනගොස්

(F) පවත්වාගෙන උසස් කළ බවට පැහැදිලි කරන ලද බවට හොඳින්
විමර්ශ කර ගෙනගොස් දීමට සහතික කර ගන්න?

(G) ගනුදෙනු සඳහා පැහැදිලි කරන බවට හොඳින් විමර්ශ කර
ගෙනගොස් දීමට පවතින?

(H) එබවට වැඩි උනන්දුව 'පවත්වාගෙනගොස්' හැඟීමෙන්
ඉහත සඳහන් කර ඇති පවතින?

(Turn Over)

(10)
GROUP—B

1. ධනාත්මක සහ ඍණ (6) සංඛ්‍යා සලකුණු සලකා බැලීමට
විවෘත කරන්න. 6×6=20

2. ඒකාස්‍රීත සමාස්තයේ ඒකාස්‍රීත සමාස්තය සහ සමාස්තයේ ඒකාස්‍රීත
සමාස්තය හඳුනා ගන්න. වටිනාකම දෙන්න.

3. ඒකාස්‍රීත සමාස්තයේ ඒකාස්‍රීත සමාස්තය සහ සමාස්තයේ ඒකාස්‍රීත
සමාස්තය හඳුනා ගන්න. වටිනාකම දෙන්න.

4. ඒකාස්‍රීත සමාස්තයේ ඒකාස්‍රීත සමාස්තය සහ සමාස්තයේ ඒකාස්‍රීත
සමාස්තය හඳුනා ගන්න. වටිනාකම දෙන්න.

5. ඒකාස්‍රීත සමාස්තයේ ඒකාස්‍රීත සමාස්තය සහ සමාස්තයේ ඒකාස්‍රීත
සමාස්තය හඳුනා ගන්න. වටිනාකම දෙන්න.

6. ඒකාස්‍රීත සමාස්තයේ ඒකාස්‍රීත සමාස්තය සහ සමාස්තයේ ඒකාස්‍රීත
සමාස්තය හඳුනා ගන්න. වටිනාකම දෙන්න.

7. ඒකාස්‍රීත සමාස්තයේ ඒකාස්‍රීත සමාස්තය සහ සමාස්තයේ ඒකාස්‍රීත
සමාස්තය හඳුනා ගන්න. වටිනාකම දෙන්න.

(11)
GROUP—C

ආ. ආනන්ද ජයවර්ධන (ඒ) හිමිවරුන් වෙත ඉදිරිපත් කරන ලද ප්‍රශ්න 02 ක්
පිටපත් කරන්න.
ආංක 20 = 20

ආ. ආනන්ද ජයවර්ධන (ඒ) හිමිවරුන් වෙත ඉදිරිපත් කරන ලද ප්‍රශ්න 02 ක්
පිටපත් කරන්න.

ආ. ආනන්ද ජයවර්ධන (ඒ) හිමිවරුන් වෙත ඉදිරිපත් කරන ලද ප්‍රශ්න 02 ක්
පිටපත් කරන්න.

ආ. ආනන්ද ජයවර්ධන (ඒ) හිමිවරුන් වෙත ඉදිරිපත් කරන ලද ප්‍රශ්න 02 ක්
පිටපත් කරන්න.

ආ. ආනන්ද ජයවර්ධන (ඒ) හිමිවරුන් වෙත ඉදිරිපත් කරන ලද ප්‍රශ්න 02 ක්
පිටපත් කරන්න.

★ ★ ★

বিদ্যাসাগর বিশ্ববিদ্যালয়

VIDYASAGAR UNIVERSITY

Question Paper

B.A. Honours Examination 2023

(Under CBCS Pattern)

Semester — II

Subject : HISTORY

Paper : C-3T

(Mauryan & Gupta Empire)

Full Marks : 60

Time : 3 hours

*Candidates are required to give their answers
in their own words as far as practicable.*

The figures in the margin indicate full marks.

*Answer from **all** the Groups as directed.*

(ENGLISH VERSION)

GROUP—A

1. Answer *any ten* questions from the following :
2×10=20

(a) Was the Vaishali State a republican State?

(2)

- (b) Who was Bimbisara?
- (c) Write a short note on the "Science of Polity" as described in the Arthashastra.
- (d) What information does the book *Indica* provide?
- (e) How did Ashoka spread his message of Dhamma?
- (f) Write a short note on Taxila as an education centre.
- (g) What do you mean by Saka era?
- (h) Write a short note on Arikamedu.
- (i) Who composed the Nasik Inscription? Whose achievement has been described in it?
- (j) Write a short note on the original homeland of Guptas.
- (k) Who was Toramana?

(3)

(l) What is the importance of Allahabad Pillar Inscription?

(m) Write a short note on Bactrian coins of Kanishka.

(n) Write a short note on 'Agrahara'.

(o) Write a short note on social development of Gupta period.

GROUP—B

Answer *any four* questions from the following :

5×4=20

2. Differentiate between gana sangha and monarchies.

3. Discuss the important sources of Mauryan Empire.

4. Write a short note on Gandhara School of Art.

5. Examine the role of Ashoka in the consolidation of Mauryan empire through his policy of Dhamma.

(4)

6. Write a note on the social organization under the Satavahanas.
7. Write a short note on local administration of Guptas.

GROUP—C

Answer *any two* questions from the following :
10×2=20

8. Assess the contribution of Chandragupta Maurya as a founder of Mauryan Dynasty.
9. Examine the importance of Satavahana Dynasty in the study of South Indian history.
10. Analyse the contributions of Gupta King Chandragupta II.
11. Do you agree with the view that the Gupta period was the 'Golden Age' in the ancient Indian history?

(5)
(BENGALI VERSION)

GROUP—A

১. নিম্নলিখিত যেকোনো দশটি প্রশ্নের উত্তর দাওঃ ২×১০=২০

(ক) বৈশালি রাজ্য কী সাধারণতন্ত্রী রাজ্য ছিল?

(খ) বিশ্বিসার কে ছিলেন?

(গ) অর্থশাস্ত্রে বর্ণিত 'সায়েন্স অব্ পলিটি' সম্পর্কে অতি সংক্ষেপে
টীকা লেখ।

(ঘ) 'ইণ্ডিকা' গ্রন্থটি কী তথ্য প্রদান করে?

(ঙ) কীভাবে অশোক ধর্মের বাণী প্রচার করেন?

(চ) শিক্ষাকেন্দ্র হিসাবে তক্ষশীলা সম্পর্কে অতি সংক্ষেপে টীকা
লেখ।

(ছ) শকাব্দ বলতে কী বোঝ?

(জ) আরিকামেডু সম্পর্কে অতি সংক্ষেপে টীকা লেখ।

(ঝ) নাসিক লিপি কে রচনা করেন? কার কৃতিত্ব এখানে বর্ণনা
করা আছে?

(6)

(এ৩) গুপ্তদের আদি বাসস্থান সম্পর্কে অতি সংক্ষেপে টীকা লেখ।

(ট) তোরমান কে ছিলেন?

(ঠ) এলাহাবাদ স্তম্ভলেখের গুরুত্ব কী?

(ড) কণিস্কের ব্যাকট্রিয়ান মুদ্রা সম্পর্কে সংক্ষিপ্ত টীকা লেখ।

(ঢ) 'অগ্রহার' ব্যবস্থা সম্পর্কে সংক্ষিপ্ত টীকা লেখ।

(ণ) গুপ্তপর্বে সামাজিক অগ্রগতি সম্পর্কে সংক্ষিপ্ত টীকা লেখ।

GROUP—B

নিম্নলিখিত যেকোনো চারটি প্রশ্নের উত্তর দাও :

৫×৪=২০

২. গণসংঘ ও রাজতন্ত্রের মধ্যে পার্থক্য লেখ।

৩. মৌর্য সাম্রাজ্যের গুরুত্বপূর্ণ তথ্যসূত্রগুলি নিয়ে আলোচনা কর।

৪. গান্ধার শিল্প সম্পর্কে সংক্ষেপে টীকা লেখ।

(7)

৫. অশোক তাঁর ধর্ম-নীতির মাধ্যমে কীভাবে মৌর্য সাম্রাজ্যের সংহতি বিধান করেছিলেন, তা পরীক্ষা কর।
৬. সাতবাহনদের আমলে সামাজিক সংগঠন সম্পর্কে আলোচনা কর।
৭. গুপ্তদের স্থানীয় শাসনব্যবস্থা নিয়ে সংক্ষেপে টীকা লেখ।

GROUP—C

নিম্নলিখিত যেকোনো দু'টি প্রশ্নের উত্তর দাও : $10 \times 2 = 20$

৮. মৌর্য সাম্রাজ্যের স্থাপয়িতা হিসাবে চন্দ্রগুপ্ত মৌর্যের ভূমিকার মূল্যায়ন কর।
৯. দক্ষিণ ভারতের ইতিহাস অধ্যয়নে সাতবাহন শাসনের গুরুত্ব আলোচনা কর।
১০. গুপ্তরাজা দ্বিতীয় চন্দ্রগুপ্তের ভূমিকার মূল্যায়ন কর।
১১. তুমি কী এই দৃষ্টিভঙ্গির সঙ্গে সহমত পোষণ কর যে প্রাচীন ভারতের ইতিহাস গুপ্ত যুগ ছিল?

GROUP—A

෭. ධනාත්‍ය ශ්‍රේණි (෪) දෙනෙහි සාමාන්‍යය සඳහා වන ප්‍රකාශනයක් ලෙසින් දැක්වීමට ඔබට හැකිද?
එක එකකට 5 ලකුණක් වන අතර 20 ලකුණකට සමාන වේ.

(අ) ආදායම් පදනම මත වැටුප් වර්ධනය වීමේ වේගය සඳහා වන ප්‍රකාශනයක් ලෙසින් දැක්වීමට ඔබට හැකිද?

(ආ) ආදායම් පදනම මත වැටුප් වර්ධනය වීමේ වේගය සඳහා වන ප්‍රකාශනයක් ලෙසින් දැක්වීමට ඔබට හැකිද?

(ඇ) ව්‍යවස්ථාපිත වශයෙන් වැටුප් වර්ධනය වීමේ වේගය සඳහා වන ප්‍රකාශනයක් ලෙසින් දැක්වීමට ඔබට හැකිද?

(ඈ) 'වැටුප් වර්ධනය' පදනම මත වැටුප් වර්ධනය වීමේ වේගය සඳහා වන ප්‍රකාශනයක් ලෙසින් දැක්වීමට ඔබට හැකිද?

(ඉ) වැටුප් වර්ධනය වීමේ වේගය සඳහා වන ප්‍රකාශනයක් ලෙසින් දැක්වීමට ඔබට හැකිද?

(ඊ) වැටුප් වර්ධනය වීමේ වේගය සඳහා වන ප්‍රකාශනයක් ලෙසින් දැක්වීමට ඔබට හැකිද?

(උ) වැටුප් වර්ධනය වීමේ වේගය සඳහා වන ප්‍රකාශනයක් ලෙසින් දැක්වීමට ඔබට හැකිද?

(Continued)

(9)

(A) නිකායනිකයන්ගේ ආගමික නිකාය බලපෑමට පත්වන බව පෙන්වා දෙන්න.

(B) ඉන්දියානු ආගම බලපෑමට පත්වන බව පෙන්වා දෙන්න? ඉන්දියානු ආගම බලපෑමට පත්වන බව පෙන්වා දෙන්න?

(C) ඉන්දියානු ආගම බලපෑමට පත්වන බව පෙන්වා දෙන්න? ඉන්දියානු ආගම බලපෑමට පත්වන බව පෙන්වා දෙන්න?

(D) ඉන්දියානු ආගම බලපෑමට පත්වන බව පෙන්වා දෙන්න?

(E) ඉන්දියානු ආගම බලපෑමට පත්වන බව පෙන්වා දෙන්න? ඉන්දියානු ආගම බලපෑමට පත්වන බව පෙන්වා දෙන්න?

(F) ඉන්දියානු ආගම බලපෑමට පත්වන බව පෙන්වා දෙන්න? ඉන්දියානු ආගම බලපෑමට පත්වන බව පෙන්වා දෙන්න?

(G) 'ඉන්දියානු ආගම බලපෑමට පත්වන බව පෙන්වා දෙන්න? ඉන්දියානු ආගම බලපෑමට පත්වන බව පෙන්වා දෙන්න?'

(H) ඉන්දියානු ආගම බලපෑමට පත්වන බව පෙන්වා දෙන්න? ඉන්දියානු ආගම බලපෑමට පත්වන බව පෙන්වා දෙන්න?

(10)
GROUP—B

ධනාත්මක මෙහෙයුම් (ඊ) පිළිබඳව වැදගත්කම මට්ටම පිළිබඳව පරීක්ෂණයක්
කරන්න.

මුළු ලකුණු=20

1. ප්‍රවේශන මට්ටමට අනුව ව්‍යවහාරයේ ප්‍රවේශන මට්ටම පිළිබඳව පරීක්ෂණයක් කරන්න.
2. ප්‍රවේශන මට්ටමට අනුව ව්‍යවහාරයේ ප්‍රවේශන මට්ටම පිළිබඳව පරීක්ෂණයක් කරන්න.
3. ප්‍රවේශන මට්ටමට අනුව ව්‍යවහාරයේ ප්‍රවේශන මට්ටම පිළිබඳව පරීක්ෂණයක් කරන්න.
4. ප්‍රවේශන මට්ටමට අනුව ව්‍යවහාරයේ ප්‍රවේශන මට්ටම පිළිබඳව පරීක්ෂණයක් කරන්න.
5. ප්‍රවේශන මට්ටමට අනුව ව්‍යවහාරයේ ප්‍රවේශන මට්ටම පිළිබඳව පරීක්ෂණයක් කරන්න.
6. ප්‍රවේශන මට්ටමට අනුව ව්‍යවහාරයේ ප්‍රවේශන මට්ටම පිළිබඳව පරීක්ෂණයක් කරන්න.
7. ප්‍රවේශන මට්ටමට අනුව ව්‍යවහාරයේ ප්‍රවේශන මට්ටම පිළිබඳව පරීක්ෂණයක් කරන්න.
8. ප්‍රවේශන මට්ටමට අනුව ව්‍යවහාරයේ ප්‍රවේශන මට්ටම පිළිබඳව පරීක්ෂණයක් කරන්න.

(11)
GROUP—C

පාඨකයන් ලෙස (අ) වර්ගයේ (උ) වර්ගයේ සඳහා පවතින පවුලේ සාමාජිකයන්ගේ සංඛ්‍යාව
නිර්ණය කිරීමට භාවිත කරනු ලබන සූත්‍රය වන්නේ $N \times 2 = 20$ වේ.

ආ. පවුලේ සාමාජිකයන්ගේ සංඛ්‍යාව (අ) වර්ගයේ සඳහා පවතින පවුලේ සාමාජිකයන්ගේ සංඛ්‍යාව
සඳහා භාවිත කරනු ලබන සූත්‍රය වන්නේ $N \times 2 = 20$ වේ.

ඇ. පවුලේ සාමාජිකයන්ගේ සංඛ්‍යාව (ආ) වර්ගයේ සඳහා පවතින පවුලේ සාමාජිකයන්ගේ සංඛ්‍යාව
සඳහා භාවිත කරනු ලබන සූත්‍රය වන්නේ $N \times 2 = 20$ වේ.

ඈ. පවුලේ සාමාජිකයන්ගේ සංඛ්‍යාව (ඊ) වර්ගයේ සඳහා පවතින පවුලේ සාමාජිකයන්ගේ සංඛ්‍යාව
සඳහා භාවිත කරනු ලබන සූත්‍රය වන්නේ $N \times 2 = 20$ වේ.

ඉ. පවුලේ සාමාජිකයන්ගේ සංඛ්‍යාව (ඈ) වර්ගයේ සඳහා පවතින පවුලේ සාමාජිකයන්ගේ සංඛ්‍යාව
සඳහා භාවිත කරනු ලබන සූත්‍රය වන්නේ $N \times 2 = 20$ වේ.

বিদ্যাসাগর বিশ্ববিদ্যালয়

VIDYASAGAR UNIVERSITY

Question Paper

B.A. Honours Examination 2023

(Under CBCS Pattern)

Semester — II

Subject : HISTORY

Paper : GE-2T

(Science and Empire)

Full Marks : 60

Time : 3 hours

*Candidates are required to give their answers
in their own words as far as practicable.*

The figures in the margin indicate full marks.

Answer from **all** the Groups as directed.

(ENGLISH VERSION)

GROUP—A

1. Answer *any ten* questions from the following :
2×10=20

(a) What is colonial science according to
George Basalla?

/667

(Turn Over)

(2)

- (b) What was James Rennell's contribution as a surveyor?
- (c) Who was Pramatha Nath Bose?
- (d) Why was the School of Tropical Medicine established?
- (e) Why was the Botanical Survey of India established?
- (f) Write the name of the author of the book *Science and Empire*.
- (g) Who established Asiatic Society and when?
- (h) Why and when was the School for Native Doctors founded?
- (i) What do you know about Thomas Oldham?
- (j) Who founded the Indian Meteorological Department and when?
- (k) Who established Bengal Chemical and when?

(3)

- (l) Define 'indigenous technology'.
- (m) What do you know about GSI?
- (n) Who was Robert Kyd?
- (o) Who wrote the book *The Spread of Western Science*?

GROUP—B

Answer *any four* questions from the following :

5×4=20

2. Write a short note on Bose Institute.
3. Discuss the contribution of Prafulla Chandra Roy towards the growth of chemical science.
4. Analyze the contribution of Meghnad Saha in the field of scientific research and planning in colonial India.
5. Write a short note on the Calcutta Medical College.

(4)

6. What were the activities of Botanical Survey of India?
7. Write a short note on the Geological Survey of India.

GROUP—C

Answer *any two* questions from the following :

10×2=20

8. Write an essay on the characteristic features of zoological activities in early colonial India.
9. Make a note on the contribution of Jagadish Chandra Bose towards the development of science in colonial India.
10. Analyze the contribution of Mahendralal Sarkar for the advancement of national science and technology in colonial India.
11. How would you evaluate the contribution of Jawaharlal Nehru in the development of modern science and technological infrastructure?

(5)

(BENGALI VERSION)

GROUP—A

১. নিম্নলিখিত যেকোনো দশটি প্রশ্নের উত্তর দাওঃ $2 \times 10 = 20$

(ক) জর্জ বাসাল্লার মতানুযায়ী ঔপনিবেশিক বিজ্ঞান কী?

(খ) সার্ভেয়ার হিসেবে জেমস রেনেলের অবদানগুলি কী কী?

(গ) প্রমথনাথ বোস কে ছিলেন?

(ঘ) স্কুল অফ ট্রপিক্যাল মেডিসিন কেন প্রতিষ্ঠিত হয়েছিল?

(ঙ) বোটানিক্যাল সার্ভে অফ ইন্ডিয়া কেন প্রতিষ্ঠিত হয়েছিল?

(চ) *Science and Empire* বইটির লেখকের নাম লেখ।

(ছ) কে এশিয়াটিক সোসাইটি প্রতিষ্ঠা করেন এবং কবে?

(জ) স্কুল ফর নেটিভ ডক্টরস কেন এবং কবে প্রতিষ্ঠিত হয়েছিল?

(ঝ) টমাস ওল্ডহ্যাম সম্পর্কে কী জান?

(6)

(এ) কে ইন্ডিয়ান মেটিওরোলজিক্যাল ডিপার্টমেন্ট (IMD) প্রতিষ্ঠা করেন এবং কবে?

(ট) বেঙ্গল কেমিক্যাল কে প্রতিষ্ঠা করেন এবং কবে?

(ঠ) 'স্বদেশী প্রযুক্তি' কথাটি সংজ্ঞায়িত কর।

(ড) জি.এস.আই. সম্বন্ধে কী জান?

(ঢ) রবার্ট কিড কে ছিলেন?

(ণ) *The Spread of Western Science* বইটি কে লিখেছিলেন?

GROUP—B

নিম্নলিখিত যেকোনো চারটি প্রশ্নের উত্তর দাও :

৫×৪=২০

২. বোস ইনস্টিটিউট সম্বন্ধে সংক্ষেপে একটি টীকা লেখ।

৩. রসায়ন বিজ্ঞানের বিকাশে প্রফুল্লচন্দ্র রায়ের অবদান আলোচন কর।

৪. ঔপনিবেশিক ভারতে বিজ্ঞান গবেষণা ও পরিকল্পনায় মেঘনাথ সাহার অবদান বিশ্লেষণ কর।

(7)

৫. কলকাতা মেডিক্যাল কলেজ সম্বন্ধে সংক্ষেপে লেখ।
৬. বোটানিক্যাল সার্ভে অফ ইন্ডিয়া'র কার্যক্রমগুলি কী ছিল?
৭. জিওলজিক্যাল সার্ভে অফ ইন্ডিয়া সম্পর্কে একটি টীকা লেখ।

GROUP—C

নিম্নলিখিত যেকোনো দু'টি প্রশ্নের উত্তর দাওঃ ১০×২=২০

৮. প্রারম্ভিক ঔপনিবেশিক ভারতে প্রাণীবিদ্যাগত ক্রিয়াকলাপের বৈশিষ্ট্যের উপর একটি প্রবন্ধ লেখ।
৯. ঔপনিবেশিক ভারতে বিজ্ঞানের বিকাশে জগদীশ চন্দ্র বোসের অবদানের উপর একটি নিবন্ধ রচনা কর।
১০. ঔপনিবেশিক ভারতে জাতীয় বিজ্ঞান ও প্রযুক্তির অগ্রগতিতে মহেন্দ্রলাল সরকারের অবদান বিশ্লেষণ কর।
১১. আধুনিক বিজ্ঞান ও প্রযুক্তিগত অবকাঠামোর উন্নয়নে জওহরলাল নেহরুর অবদানকে তুমি কীভাবে মূল্যায়ন করবে?

(8)
(OLCHIKI VERSION)

GROUP—A

෭. ධනාත්මක සහ ඍණ (෪) භේදනවලට පිටුවක් ලබා දෙන ලෙසින් පිටුවක් ලබා දෙන්න. 2x෪0=80
- (අ) ධනාත්මක සහ ඍණ අංකයන්ගේ එකතුවේ පිටුවක් ලබා දෙන ලෙසින් පිටුවක් ලබා දෙන්න?
- (ආ) ධනාත්මක සහ ඍණ අංකයන්ගේ වෙනසේ පිටුවක් ලබා දෙන ලෙසින් පිටුවක් ලබා දෙන්න?
- (ඇ) ධනාත්මක සහ ඍණ අංකයන්ගේ ගුණිතයේ පිටුවක් ලබා දෙන ලෙසින් පිටුවක් ලබා දෙන්න?
- (ඈ) ධනාත්මක සහ ඍණ අංකයන්ගේ ව්‍යුත්පන්නයේ පිටුවක් ලබා දෙන ලෙසින් පිටුවක් ලබා දෙන්න?
- (ඉ) *Science and Empire* ග්‍රන්ථයේ දැක්වෙන පරිදි පිටුවක් ලබා දෙන්න.
- (ඊ) පිටුවක් ලබා දෙන ලෙසින් පිටුවක් ලබා දෙන්න?

(9)

(1) ඇප්පිලි ප්‍රදේශයේ උපකරණයක් භාවිතයෙන් මුද්‍රණය කළ
විද්‍යා මාසිකයක් පිළිබඳව?

(2) ආධුනික ප්‍රවේශයක් ඇති බවට මුද්‍රණය කළ හැකිද?

(3) මහජන සේවයේ සේවයේ සහභාගීත්වය (IMD) මාසිකයක් පිළිබඳව විකල්පයක්?

(4) මුද්‍රණයේ සහභාගීත්වය මහජන සේවයේ පිළිබඳව විකල්පයක්?

(5) 'මුද්‍රණයේ සහභාගීත්වය' බවට මුද්‍රණය කළ හැකිද?

(6) GSI මාසිකයක් මුද්‍රණය කළ හැකිද?

(7) මහජන සේවයේ සේවයේ සහභාගීත්වය මාසිකයක් පිළිබඳව?

(8) *The Spread of Western Science* පිළිබඳව මහජන සේවයේ සේවයේ සහභාගීත්වය මාසිකයක් පිළිබඳව?

(10)
GROUP—B

1. පාඨකයාගේ මතය පිළිබඳව (6) වගන්ති සලකා බැලීමට ඔබට අවස්ථාව ඇත. ඔබට
විස්තරයෙන් පිළිතුරු දෙන්න.

(6x6=20)

2. ජාතික සංවිකල්පයක් (වගන්තිය) ඔබට අවස්ථාව ඇත. ඔබට
විස්තරයෙන් පිළිතුරු දෙන්න.

3. සමාජවාදයේ මූලධර්මයන් සලකා බැලීමට ඔබට අවස්ථාව ඇත. ඔබට
විස්තරයෙන් පිළිතුරු දෙන්න.

4. සමාජවාදයේ මූලධර්මයන් සලකා බැලීමට ඔබට අවස්ථාව ඇත. ඔබට
විස්තරයෙන් පිළිතුරු දෙන්න.

5. සමාජවාදයේ මූලධර්මයන් සලකා බැලීමට ඔබට අවස්ථාව ඇත. ඔබට
විස්තරයෙන් පිළිතුරු දෙන්න.

6. සමාජවාදයේ මූලධර්මයන් සලකා බැලීමට ඔබට අවස්ථාව ඇත. ඔබට
විස්තරයෙන් පිළිතුරු දෙන්න.

7. සමාජවාදයේ මූලධර්මයන් සලකා බැලීමට ඔබට අවස්ථාව ඇත. ඔබට
විස්තරයෙන් පිළිතුරු දෙන්න.

(11)
GROUP—C

ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ (1) (2) ਬਿੰਦੂ ਸਮੇਤ 02 ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਪੜ੍ਹ 02
ਖੁੰਡਾਂ। 40×2=80

- ੳ. ਤੋਲ-ਮਾਪਣ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ' (1) (2) ਬਿੰਦੂ ਸਮੇਤ 02 ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਪੜ੍ਹ 02
ਖੁੰਡਾਂ। 40×2=80
- ੴ. ਤੋਲ-ਮਾਪਣ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ' (1) (2) ਬਿੰਦੂ ਸਮੇਤ 02 ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਪੜ੍ਹ 02
ਖੁੰਡਾਂ। 40×2=80
- ੵ. ਤੋਲ-ਮਾਪਣ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ' (1) (2) ਬਿੰਦੂ ਸਮੇਤ 02 ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਪੜ੍ਹ 02
ਖੁੰਡਾਂ। 40×2=80
- ੶. ਤੋਲ-ਮਾਪਣ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ' (1) (2) ਬਿੰਦੂ ਸਮੇਤ 02 ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਪੜ੍ਹ 02
ਖੁੰਡਾਂ। 40×2=80
- ੷. ਤੋਲ-ਮਾਪਣ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ' (1) (2) ਬਿੰਦੂ ਸਮੇਤ 02 ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਪੜ੍ਹ 02
ਖੁੰਡਾਂ। 40×2=80
- ੸. ਤੋਲ-ਮਾਪਣ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ' (1) (2) ਬਿੰਦੂ ਸਮੇਤ 02 ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਪੜ੍ਹ 02
ਖੁੰਡਾਂ। 40×2=80
- ੹. ਤੋਲ-ਮਾਪਣ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ' (1) (2) ਬਿੰਦੂ ਸਮੇਤ 02 ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਪੜ੍ਹ 02
ਖੁੰਡਾਂ। 40×2=80

